

JAAKKO NUMMINEN: *Suomen kulttuurihallinnon kehittäminen*. Kustannusosakeyhtiö AALTO, Helsinki 1964, 219 sivua.

Suomalaisessa yhteiskunnassa on viime aikoina kiinnitetty suurta huomiota kulttuurihallinnon kokonaisorganisaation porrastukseen, tehokkaan toiminnan edellytyksiin ja kulttuurihallinnon riittävyteen. Vaikka kulttuurihallinnon ja -politiikan kokonaispostilla on tekemättä, on ensimmäinen reformaattori — Valtakunnansuunnittelutoimiston (kulttuuripolitiikan) tutkija Jaakko Numminen — jo naulannut 24 »teesiänsä» kulttuuripyhätön oveen. Toimenpidettä on tervehdittävä tyydytyksellä, sillä vaikka hallinnon tutkimuksessa on nopean yhteiskunnallisen kehityksen myötä alkanut vilahdella vaatimuksia, että hallintoviranomaisten tulisi oma-

kohtaisesti arvostella hallinnoimansa alan hallinnon riittävyttä, tehdä tätä koskevia ehdotuksia ja suunnitelmia sekä ryhtyä oma-aloitteisesti toimivallassaan oleviin toimenpiteisiin, on tällaisten ajatusten itämisaika meidän hitaanlaisen hallinnon käytännön mukaisesti vienyt yleensä vuosikymmeniä. Vuosisataisella traditiolla on maamme hallinto-organisaatioissa ominaiset piirteensä. Julkisen hallinnon koneisto, jonka keskeiset säädökset ja piirteet ovat kulttuurihallinnon alalla pysyneet olennaisesti muuttumattomina koko itsenäisyytemme ajan, on järjestetty ensisijaisesti lakien soveltamista ja toteuttamista varten. Kulttuuripolitiikastamme puhuttaessa on sen todettu olevan villissä tutkimattomassa luonnontilassa ja sillä liikuttaessa on väitetty liikuttavan todella yksiöisellä jäällä.

Jaakko Numminen liikkuu »mietinnössään» kestävällä jäällä. Teosta ei sovi pitää vain lentokirjasena, se täyttää tavallaan käsikirjan tehtävät. Tekijä toteaa (siv. 11), ettei hänen tarkoituksenaan ole puuttua kulttuuripolitiikan *sisällyksellisiin* kysymyksiin, kulttuurin suuntaukseen eikä niiden henkisten ja taloudellisten tekijäin selvittelyyn, jotka kulttuuria synnyttävät ja kehittävät. Näihin tekijöihin kiinnitetään huomiota vain sikäli kuin ne vaikuttavat kulttuurihallinnon kehittämisvaatimuksiin. Tarkoitus ei myöskään ole rakentaa kulttuurihallinnon teoreettista mallia, vaan katsoa, miten kulttuurihallintoamme voitaisiin luontevasti kehittää aikaisempien olojen pohjalta.

Numminen on rajannut kulttuuripolitiikkansa käsittämään »yläluokan kulttuuria» — tiedettä, taidetta, yms., katsoen, että käytännössä kulttuuripolitiikan keskeisenä osana on *koulutuspolitiikka*. Sen sijaan hän ei esim. omaleimaista maakuntiemme kulttuuria käsitellessään operoi lainkaan selaisella kuin korkea — 1. eliittikulttuurin (urbaaninen) tai kansan- 1. talonpoikaiskulttuurin (argraarinen) käsitteillä puhumattakaan nykyisin jopa rehoittavasta ns. populäärikulttuurista, minkä asemaa kulttuuripolitiikassa sosiologi ei jättäisi käsittelemättä.

Suomessa ei ole minkään tason kulttuuripolitiikan päämäärää asetettu ja näin ollen on yleisesti todettava, että hallinnon sosiologian soveltaminen tuottaa tiettyjä vaikeuksia. Kulttuuripolitiikan päämäärät olisikin eriteltävä perusteellisesti laajoin tutkimuksin. Vasta se muodostaisi kulttuuripolitiikan harjoittamiselle todellisen kivijalan. Tehtävänsä mukaisesti Numminen onkin pitäytynyt hallintoon, mutta joutunut myös puuttumaan sisällöllisiin kysymyksiin ja soveltamaan tällöin periaatetta, minkä mukaan mahdollisuuksien on jakauduttava tasaisesti, sosiaalisesta ja taloudellisesta taustasta sekä asuinseudusta riippumatta. Kulttuuripalvelusten tarjonnan parantamiskaavailuissahan kiinnitetään yleensä voimakkaasti huomiota kulttuurin *uudelleen organisoimiseen*, mihin saattaa liittyä myös byrokraattisia yms. haittoja. Ohjelmiin liittyvä vaara, josta sosiologit meitä varoittavat (*Merton, Allardt*), on ilmeinen Suomenkin oloissa. Jos yhteis-

kunta kehittää monipuolista kulttuuritoimintaansa liian yksipuolisesti monipuolistamatta samanaikaisesti talouselämää ja lisäämättä työnjakoa, on seurauksena anomiaa, epätoivoa ja vieraantumista.

Mikäli »tarpeet kulttuurihallinnosta syntyvät tarjonnasta» *maamme varjoalueillakin* — mitä ei ole selvitetty — voidaan tässä valossa sanoa, että Nummisen suunnitelmat ovat siltä osin heti toteuttamiskelpoisia.

Tekijän omaksumaa yhteiskuntapolitiikan jakoa kolmeen lohkoon; talous-, sosiaali- ja kulttuuripolitiikkaan voitaneen pitää hyväksyttävänä; sehän on yleisimmin hyväksytty yhteiskuntapolitiikan teoreettisena perustana eikä parempaa jaottelua toistaiseksi ole esitetty. Erityisesti Suomessa olisikin syytä tarkastella yhteiskunnan kokonaistoimintaa juuri kulttuuripolitiikan kulumasta, kokonaiskulttuurimme tasapuolisen, sopusuhtaisen ja tarkoituksenmukaisen kehittämisen kannalta.

Koostuessaan etupäässä tuoreimpien alan komiteanmietintöjen esittelystä ja erittelystä tulee kirjan pääpaino olemaan koulutuspolitiikassa, joskaan teos ei esim. pyri siihen, että päästäisiin selviin ja realistisiin uuden koulun tavoitteisiin; olisi yhdistettävä sosiologinen asiantuntemus yhteiskuntamme muuttumisen alalta ja pedagoginen asiantuntemus koulutyön reaalisten mahdollisuuksien alalta. Tätä varsinaisen koululaitoksemme takomista uusiin muotoihin käsittelee Reijo *Wilenius* pamfletissaan »Koulu ja nyky-yhteiskunta» — (Hki 1964).

Taidekysymysten osalta Numminen jättää meidät odottamaan taidepolitiikan komitean (Lauri *Aho*) työn valmistumista. Niinikään saattaa kokonaisuuden kannalta tuntua aukolta kirkollisen sektorin kulttuurihallinnon ja toiminnan erittelyn puuttuminen ja osuuden arviointi maan kulttuurihallinnon eri tasojen osalta. Sitä ei näy »teeseissäkään». Tekijä toteaa (siv. 32), että häntä epäilyttää — ainakin nykyistä työmäärää ajatellen — tarvitsevatko kirkollisasiat opetusministeriön mahdollisen uudelleenjärjestelyn yhteydessä edes omaa toimistoansa, koska ne nykyään hoidetaan yhden osapäivätoimimisen esittelijän voimin. Vaikka Suomen kulttuurihallintoa kehitettäessä onkin lähdeittävä siitä, ettei kirkon huomioon ottaminen ole ensiarvoisen tärkeätä, koska sillä on oma tehokas keskuhallintonsa, lienee sen osuuden ja yhteistyömahdollisuuksien arviointi paikallaan, myös kulttuurihallinnon alemmissa portaissa, varsinkin alimmalla, kuntatasolla, missä kunnan — seurakunnan — järjestöjen kulttuurityön kolmikantasopimuksella saattaisi tulevaisuudessa olla hedelmällisiä tuloksia voitettavanaan.

Valtioyksikön kulttuurimekanismi on kokonaisuudessaan vielä siinä määrin tieteellisesti tutkimatonta, ettemme tarkoin tunne niitä yleisiä kulttuurin lakeja, joihin kulttuurissa tapahtuvat muutokset perustuvat, vaikka ensi askeleita onkin jo otettu (mm. Erkki Salosen tiedonvälitysprosessin varaan rakentuva yhteiskunnan kulttuurihallinnon teoreettisen mallin tut-

kimus), ei kulttuuripolitiikassa voida puhua edes sillä varmuudella kuin talous- ja sosiaalipolitiikassa tutkittujen tosiasia- ja tunnettujen teoriain nojalla esim. siitä, millaiset kulttuuripoliittiset toimenpiteet olisivat tarkoituksenmukaisia Suomen valtioyksikön kulttuurin tarkoituksenmukaiselle kehittämiselle. Tärkeätä on kuitenkin, että löydämme joitakin yleisiä, yhteisiä periaatteita näissäkin kysymyksissä. On paikallaan, että näihin seikkoihin kiinnitetään käytännön asiantuntijain ja tieteellisen tutkimuksen huomiota ja että niistä keskustellaan asianharrastajain ja kansalaisjärjestöjen piirissä.

Pienten yhteisöjen toiminnassa ei riitä, että kulttuuripalvelusten järjestelmä rakennetaan vain julkisen hallinnon, valtion, kuntien ja maakuntien virallisten hallintoelinten ja -organisaatioiden varaan. Pieni suomalainenkin yhteiskunta joutuu aina ja kaikessa korvaamaan oman yhteiskuntansa vähäisemmät jäsentymisen mahdollisuudet vapaaehtoisin voimin, vapaiden kansalaisjärjestöjen toiminnan ja kansalaisten vapaiden harrastusten puitteissa. Suomenkin kulttuurielämä tulee jatkuvasti rakentumaan ammattimiesten ja -naisten, puoliammattimiesten, harrastajien ja harrasteilijoiden yhteistoiminnan varaan. Tällaisen kansanharrastuksen yhteistyön käytännön toimintamuodot ja teknillinen toteutus on kansalaisten itse etsittävä ja löydettävä — kehitettävä niin tehokkaaksi ja täydelliseksi kuin mahdollista. Kulttuurihallinnon alueellinen ja paikallinen kehittäminen ei Suomessakaan voi jäädä vain valtion ja kuntien asiaksi; se kuuluu myös kaikille alueellisille ja paikallisille kansalaisjärjestöille, jokaiselle vastuuntuntoiselle kansalaiselle.

Kun kansat suorittavat jatkuvasti ratkaisujen ja menettelytapojen, erilaisten kulttuurimallien valintaa, on uudelleenjärjestelyjä tehtäessä tärkeätä, että tuo »uusi» sopii siihen kokonaisuuteen tai järjestelmään, minkä kaikki entiset, ennen omaksutut valinnat yhdessä muodostavat. Muuttuvan kulttuurihallinnon kehittämisessäkin on tärkeintä *yksilö*, ihminen itse ja uuden luomiseen on kykenevä vain itsensä vapaaksi tunteva ja itsensä vapaasti ilmaiseva ihminen. Tärkeätä on myös *yhteisön* kasvattaminen, sen arvojen ja normien muuttaminen suvaitsevaan, ihmilliseen suuntaan. Muut kuin maantieteelliset, so. yhteiskunnalliset etäisyydet ovat usein tärkeämpiä. Mahdollisuudet voivat vaihdella, kunhan ne missään eivät ole huonosti.

Vahvasti historiallisiin tosiseikkoihin nojautuva, kulttuurihallintomme on Nummisen teoksessa luontevasti kartoitettu ja kokonaiskuva on ensi kertaa asetettu kaikille helposti nähtäväksi. — Teos on osaltaan varmasti poistamassa usein amatöörimäistä, asennetasolla liikkuvaa kulttuurihallinnollista ja -poliittista keskustelua. Toivottavasti Nummisen »teesien» vaatimukset ilman organisaatiokaavioitakin tavoittavat myös poliittisen päätöksen teon tahoja, joiden päätösten vallassa hallinnon kehittäminen

lopulta on. Kokonaisvaltaisen valtakunnallisen kulttuuripolitiikan harjoittamisessahan näytävät poliittisten ryhmien kesken vallitsevan varsin suotuisat asenteelliset edellytykset, sillä on voitu todeta (Borg 1964), että minkään muun politiikan sektorin kohdalla ei ole löydettävissä niin monia toimintatavoitteita, joista perimmäisiltä ideologioiltaan suuresti eroavat puolueet olisivat oleellisissa kohdin yhtä paljon samaa mieltä kuin kulttuuripolitiikan kohdalla. Hartain mielin voi niinikään yhtyä Nummisen viimeiseen 24:nteen »teesiin»:

Kulttuuripoliittista tutkimus- ja selvitystoimintaa on tehostettava ja käytettävä tällöin erityisesti hyväksi maan yhteiskuntatieteellistä tutkimusta. Joidenkin tutkimuslaitosten olisi erikoistuttava kulttuuripolitiikkaa palvelevien tutkimusten suorittamiseen. Eräänä mahdollisuutena on koulupolitiikkaa palvelevan tutkimustoiminnan laajamittainen keskittäminen Jyväskylän korkeakoulun kasvatustieteiden tutkimuskeskukseen, tiedepolitiikkaa ja korkeakoulupolitiikkaa palvelevan tutkimustoiminnan ohjaaminen Yhteiskunnallisen korkeakoulun yhteiskuntatieteelliseen tutkimuslaitokseen Tampereelle, kulttuurihallinnon tutkimustyön erityinen kehittäminen Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan hallinto-opin laitoksessa — jollaista ei vielä ole perustettu, mutta jollaisen Numminen toivoo lähitulevaisuudessa syntyvän — sekä opetustilastoon läheisesti liittyvä koulutusmahdollisuuksien ja lahjakkuusreservien tutkiminen ehkä perustettavassa sosiaalitutkimuslaitoksessa.

Ehkäpä tällöin tehdään perusteellinen tutkimus mm. siitä, miten paljon eri instanssit itse ovat eri tasoilla todella tehneet perusteltuja esityksiä kulttuurihallinnon kehittämiseksi. Vasta tällöin voidaan todistaa valtiovallan takapajuinen asennoituminen näissä kysymyksissä ja nimittää Suomen opetusministeriötä pesäpallojoukkueen kokoiseksi ja tehoiseksi kulttuuriministeriöksi.